

Темазы: "Аъттың дериг херекселдери"



*Аът – тыва кижиниң Тыва
чоннуң хей-аъдын көдүрүп чоруур
эң-не эрес, чараш, буянныг,
шыдамык, кашпагай амытан.*



*Тыва Республиканың сүлде
демдээнде аът мунуң алган
тыва арат кижиси хүнче уткуй
шаап бар чоруурун уткалыг
көргүскен.*



Дериг херекселче кирип турар чүүлдэр:
(**Чулар, узун-дын, чүген, мунгаш-дын, дерлик, теңсе, төрөпчи**).

Чулар – аъттың бажыңга чоруур чымчадып каан хөмдөн, сарыг багдан кылган херексел.

Чуларда узун-дын коштунган турар, ону аътты баглаарыңга чедеринге ажыглаар.

Чүген -чүгенни чуларның кырындан кедирер.

Мунгаш-дын – ол херекселди аъттың бажың башкарарыңга хереглээр.

Дерлик – чоңак адаанга салыр, аъттың дерин сиңирер чугажак пөс.

Теңсе – эзеңги бааның кырыңга чоруур, хээлеп каан бичежек хөм.

Төрөпчи – кыдыын, ортузун хээлеп каан дөрбелчин булгар узун хөм.

Эзерниң аътка

быжсыглаашкыннары:

灌 Колун – 4 азы 6 буттап өөрүп каан, узун баг.

灌 Чирим – колун-биле катай ажсыглаар чолдак баг.

灌 Шавылыыр – эзерни аътка быжсыглаары-биле өөрүп каан бел кезээнге чоруур колун-чирим.

灌 Хөндүрге – дөш өрү үнерде эзер соңгаар чылбазын дээш, аъттың хөрээн кежилдир тырткан колун-чирим.

灌 Аргамчы – инек кежинден , соктап кылган баг.

灌 Чеп-аргамчы — аъттын чел-кудуруундан кылган хендир.

▣ **Тыва аътта дериг херекселин
көргүскен.**



**«Шагаа-2020» байырлалында
Элдиг-Хем суурга болуп эрткен аът
чарыжы.**



Аьдым дерии таан чараш.

Д. Араптан

*Аьдым бажын чайырландыр хевир киирген
Алдын, монгун, достактарлыг монгун чулар,
Кастай тыртып, туре туткаш оруун айтыр
Кайгамчыктыг мунгаш тыным, узун тыным.*

*Угулзалай сырып тургаш илип даараан
Ужу-бажын аайлаштыр кезип кылган,
Уйгум удуп чыдырымда дожээм болур
Урдунуптар дерлик чоонаам, эдим ол-дур.*

*Хадын чазапээй дыртып кадыргааштын
Кадыгландыр дугаларын ыргайткааштын,
Деспелерин, дергилерин дынзыг дырткан
Дерип кылган дендии чараш эзерим ол.*

*Сулазында чаннаар болза бажын билир
Суглук, кымчы, сарыг сыдым бузурелдиг,
Кижен, костег таалынымныибазауутпайн
Кидис идиим эзенгиден тепкен орар.*

*Колунунмну, чиримимни куржангааштын
Коктей тырткан дээрбектерим дээй иткеш,
Хондургемни, кудургамны аайлай шарааш
Холбен оьттуг чуртумайга чортуксаар мен.*

Четтирдим!!